

Richard Florida, *Soylulaştırma, Eşitsizlik ve Seçkinler Şehri ile Gelen Yeni Kentsel Kriz*, İstanbul: Doğan Yayıncılık, 2018, 296 s.

Değerlendiren: Tolgahan Aydiner

Gündelik yaşamın yeniden üretildiği kentler, 1980 sonrasında yoğun biçimde küresel sermayenin akınına uğramıştır. Yeni ve yüksek teknolojilerin, finansal ekonominin ve yoğunlaşan mekânsal tüketimin merkezi olan küresel kentler (Sassen, 2000), büyüyen ekonomik hacimleriyle “yeni orta sınıfın” çekim merkezi olarak da konumlanmışlardır. Beyaz yakalılar, soylulaştırılmış kentsel mekânlarda, kent yoksullarından izole bir yaşam sürmeye başlamışlardır. Kentsel ayrışma (Caldeira, 1996) sadece barınmayla sınırlı kalmamıştır. Kent sakinleri, gelirlerinin imkân verdiği ölçüde kentin farklı uzamsal kısımlarında kümelenmişlerdir. Kolektif tüketimi sağlayan ortak yaşam alanları, sadece belirli gelir grubuna sahip olan kentliler için bir anlam ifade etmeye başlamıştır. Fakat Fordist döneme kıyasla daha kırılğan bir yapıya sahip küresel ekonomik sistem, ekonomik krizin kentsel düzeyde daha yoğun biçimde hissedilmesine neden olmuştur. Suç, güvencesizlik, artan yaşam maliyetleri, işsizlik gibi kentsel büyümeyle alakalı sorunlar, kentin belirli yoksul bölgelerinde yoğunlaştı. “Kentsel büyümenin kazanan varlıklı sınıflarının” bir anda kaybeden konumuna gelme ihtimali, kentsel krizi sadece “yoksulların problemi” olmaktan da çıkardı (Florida, 2012). Küresel kapitalizmin dezavantajlı toplumsal gruplar için eşitsiz ve dışlayıcı şartlar yarattığı iddiaları, “kentsel krizin” yeni küresel dönemdeki tahrip edici sonuçlarını farklı boyutlarıyla irdeleyen “eleştirel” bir literatürün¹ de oluşmasına neden olmuştur (May, 2017; Weaver, 2017).

1 Urban Studies dergisinin “Interrogating urban crisis: Governance, contestation and critique” (2017) özel sayısı, kentsel krizi anlamak adına önemli bir kaynak sunmaktadır.

@ Dr. Öğretim Üyesi, Pamukkale Üniversitesi. tolgahanaydiner@gmail.com

id <https://orcid.org/0000-0002-8575-1270>

Kent çalışmalarında yetkin bir isim olan ve önceki eserlerinde² kentlerin ekonomik gelişmeleriyle yaratıcı sınıflar arasında pozitif bağlantılar yakalayan Richard Florida (2018), *Soylulaştırma, Eşitsizlik ve Seçkinler Şehri ile Gelen Yeni Kentsel Kriz* isimli çalışmasıyla, küresel kentlerdeki ekonomik büyümenin yarattığı kentsel krizin çözüm yollarını aramaktadır. Kent çalışmalarına önemli bir katkı sağlayan bu eser, yaratıcı sınıflar³ önderliğindeki ekonomik büyümenin kentlerdeki ayrıştırıcı sonuçlarına odaklanmaktadır. Florida önceki çalışmalarında (2002, 2003) ekonomik büyüme hedefleyen küresel kentlerin, yaratıcı sınıfları çekebildiği ölçüde (Florida, 2018: 16) başarılı olacağına inanmaktaydı. Florida (2018), perspektifini bu defa farklı bir yöne çevirerek kentsel büyümenin ayrıştırıcı sonuçlarına odaklanmış ve yenilikçi ekonomilerin sebep olduğu kentsel krizi farklı uzamsal boyutlarıyla irdelemiştir. Kitapta küresel çağın en büyük problemi olarak ifade edilen kentsel kriz, alan araştırmalarına dayalı nitelikli bulgularla analiz edilmiştir.

Soylulaştırma ve eşitsizliğin toplumsal sınıfları daha da ayrıştırdığını belirten Florida, yaratıcı sınıf önderliğinde gelişen küresel kapitalizmin kentlerdeki dışlayıcı ve yıkıcı boyutlarını “yeni kentsel kriz” kavramıyla açıklamıştır (s. 29). Yazar, 1990 sonrası derinleşen kentsel krizin, tahmin edilenden çok daha ağır eşitsizlikler ve uçurumlar yarattığı görüşünü, ABD’nin ve dünyanın büyük kent merkezleri için yapılan araştırmaların somut çıktılarıyla desteklemiştir. Kitapta belirtildiği biçimde gelir ve ücret eşitsizliği (ss. 137-145), soylulaştırmaya bağlı kentsel ayrışma (ss. 111-112), yoğunlaşmış kentsel yoksulluk (s. 111), konut-kira fiyatlarının artışı (ss. 107-108) ve yok olan orta sınıf mahalleleri (s. 136), “yeni kentsel krizin” temel nedenlerini oluşturmaktadır. Yazara göre kentsel kriz, zengin ve yoksulları daha da ayrıştırırken yoksul bireylerin dikey hareketliliklerini de olanaksızlaştırmaktadır. Florida’ya göre yaratıcı sınıf önderliğinde büyüyen süperstar kentlerin (New York, Hong Kong, Los Angeles, Paris vb.) bilgi endüstrileri ve yerleşim yerleri, dezavantajlı kentsel grupları dışlamakta ve oyunun dışında kalan öteki kentler, endüstrileşmenin nimetlerinden eşitsiz biçimde faydalanmaktadırlar (s. 30). Kazanan hep-sini alır şehirciliğinin (*winner takes all urbanism*) kentsel krizin ve eşitsizliğin temeli olduğunu belirten yazar, avantajlı kentsel grupların ve küresel yatırımların yoğun biçimde belli merkezlerde kümelenmesini, “kentsel krizin” temeline oturtmaktadır (ss. 40-44). Kitabın çoğu bölümünde vurgulandığı gibi küresel yatırımları kendine çekme gücüne sahip şehirlerde, orta sınıfların yaşam pahalılığı yüzünden daha da

2 “The rise of creative class” (2002) ve “Cities and the creative class” (2003)

3 Yazara göre yaratıcı sınıflar, teknoloji, tasarım, eğlence, spor, medya, finans, hukuk sektöründe çalışan meslek gruplarını ifade etmektedir (s. 265).

yoksullaşması, zengin ve yoksullar arasındaki krizi derinleştirmiştir (s. 98). Yamalıbohça metropolis (*patchwork metropolis*) (s. 161) başlığında da belirtildiği gibi toplumsal sınıfların uzamsal ayrışması, kentlerin dağınık ve düzensiz örüntüsünün doğal bir sonucudur. Kent merkezlerinin yaratıcı sınıflar, banliyölerin de kent yoksulları tarafından işgal edilmesi, yazara göre yeni kentsel krizin “banliyö boyutunu” oldukça elzem bir noktaya taşımaktadır (s. 193). Florida, krizin olumsuz sonuçlarına karşı son bölümde (s. 230) kentsel krizin çözüm reçetesini sunmaktadır.

Florida her bölümün başında, öncelikle o bölümde tartışacağı konunun çerçevesini net bir biçimde çizmiş ve böylelikle tartışmanın içeriğinin daha kolay kavranmasına imkân tanımıştır. Yazar, yine her bölümde kendi yaşam öyküsünden, tarihe damgasını vurmuş olaylardan ya da medyaya konu olan çarpıcı ve akılda kalan örneklerden yola çıkmıştır. Akabinde de o bölümdeki konunun ve kavramın kavramsal çerçevesini izah etmiştir. Örneğin, Spike Lee'den⁴ soylulaştırmanın dışlayıcı niteliği hakkında yaptığı alıntidan (s. 89) sonra bir anda soylulaştırma ve yoğunlaşmış yoksulluğun tarihsel kökenine rahatça inebiliyoruz (ss. 97-98). Okuyucuyu bağlamdan koparmayan bu kurgu, kitabın hazmını da kolaylaştırmıştır. Yazar, kitabın son kısmında, kitap boyunca kullandığı bazı değişkenlerin ve istatistiksel analizlerin detaylarını da vermiştir. Farklı uzamsal boyutlarıyla (banliyö ve kent merkezleri) tartışılan yeni kentsel krizin, ayrıştırma, eşitsizlik ve genel ekonomik ayrışma endeksleri de bu bölümde tablolar hâlinde sunulmuştur. Yaratıcı sınıf, hizmet sınıfı, ücret eşitsizliği, yoksulların ayrışması gibi kavramların açıklamalarına yine bu bölümde değinilmiştir (s. 265).

Kentsel krizin dışlayıcı ve ayrıştırıcı sonuçları, yazara göre yeni kavramların tartışılmasını da zaruri kılmıştır. Gençleştirme (s. 95), localaştırma (s. 141), oligarfikasyon (s. 68), kondubanliyö (s. 193) gibi kent çalışmalarında kullanılan yeni kavramlar, kitaptaki temel tartışmalara ustalıkla yedirilmiş. Bu kavramlar, kent çalışmalarına ilgi duyan araştırmacıların ufkunu açacak niteliktedir. Diğer yandan eşitsizlik ve ayrıştırmanın boyutlarının incelendiği bölümler, nitelikli araştırma metinlerinin/raporlarının verilerine dayanıyor. Florida, haritaları ve tabloları oldukça ayrıntılı biçimde hazırlamış ve meslektaşlarıyla elde ettikleri (s. 163) araştırma sonuçlarının bulgularından da faydalanmıştır.

Florida, kentsel krizin ayrıştırıcı ve eşitsiz sonuçlarına odaklansa da “yaratıcı sınıflar” önderliğindeki ekonomik büyümeye ve inovasyona olumsuz ve eleştirel yaklaşmamıştır (s. 35). Kitabın ekseriyetinde kentsel krizin “kent yoksulları” için

4 Amerikalı yönetmen ve film yapımcısıdır.

ayrıştırıcı ve dışlayıcı sonuçlarına odaklanılsa da krizin “kentsel büyümeye” olan zararlarına da değinilmiştir (s. 117, 199). Kapitalist kentleşme süreçlerini olumlu ve olumsuz bulan yaklaşımları, “iyimserler” ve “kötümserler” olarak ele alan Florida, her iki yaklaşımın da haklı tarafları olduğunu fakat tartışılması gereken asıl konunun kentsel krizden çıkış olması gerektiğini vurgulamıştır (ss. 27-28). Bu nedenle “yeni kentsel kriz” ifadesi, okuyucuyu kitap boyunca kapitalist kentleşme süreçlerinin eleştirel biçimde ele alınacağı yanılığına düşürebilmektedir.

Kentsel krizin küresel dönemdeki eşitsiz ve dışlayıcı sonuçları birçok bölümde ayrıntılarıyla vurgulansa da krizin neden ortaya çıktığı sorusuna kitap boyunca yanıt aranmadığı söylenebilir⁵. Gelir ve ücret eşitsizliği, soylulaştırmaya bağlı kentsel ayrışma, yoğunlaşmış kentsel yoksulluk, konut-kira fiyatlarının artışı ve artan yaşam maliyetleriyle yok olan orta sınıflar, okuyucuya kentsel krizin yıkıcı sonuçları hakkında fikir veriyor olsa da okuyucuyu “yeni kentsel krizin neden ortaya çıktığı” sorusuna cevap aramaya yönlendirmemektedir. Diğer yandan kentsel krizin sadece yaratıcı sınıf ve hizmet sınıfı/orta sınıflar arasındaki eşitsizliklere indirgenmesi de ekonomik krizin karmaşık doğasını anlamada yetersiz kalmaktadır. Şayet bir “kentsel kriz” varsa bu krizi yaratan ve derinleştiren aktörlerin ve faktörlerin ortaya konması yerinde olabilirdi. Fakat eşitsizlik ve ayrıştırma endekslerine konu olan olayların çoğunluğunun yeni kentsel krizin nedeninden ziyade sonucu olması ve kapitalist kentleşmenin sadece bir olgu (*fact*) olarak ele alınması, okuyucuyu krizin nedenleri üstüne düşünmekten alıkoymaktadır.

Herkes için kentleşme (s. 230) başlığında, krizin çözümü için önerilen çok sayıda ucuz ev inşa edilmesi (s. 245), orta sınıfların güçlendirilmesi (s. 249), yoksul insanlara yardım (s. 254) gibi tavsiyelerin kimler tarafından dikkate alınması gerektiği, bu tavsiyelerin hangi şartlar altında gerçekleşebileceği ve dezavantajlı toplumsal grupların çözüm süreçlerine katılıp/katılamayacağı gibi sorulara net yanıtların olduğunu söylemek güç. Örneğin, “kümelenmenin bize karşı değil, bizim için işlemlerini sağlayın” (s. 237) isimli oldukça iyi niyetli, buyurgan cümlenin muhatabının kim olduğunu anlamakta zorlanıyoruz. Boşlukta sallanan bu tavsiyenin tek başına ayakları üstünde durması oldukça zor gözükmektedir. Elbette bir akademik araştırma/tartışma tavsiyelerde bulunabilir fakat araştırmaya konu olan problemin “kaynağı” ele alınmadığında, çözümün nasıl, kim tarafından ve hangi şartlarda gerçekleşeceği sorusu yanıtız kalabilmektedir.

5 Florida'nın çalışmasını eleştirel biçimde değerlendiren başka bir kitap kritiği için Beauregard (2017) incelenebilir.

Florida'nın kent çalışmalarına ilgi duyan araştırmacılar için okunması keyifli ve bilgilendirici bir eser kaleme aldığı söylenebilir. Kent çalışmalarında saha araştırmalarının önemini anlamak ve küresel kapitalist dönemde kentsel krizin yarattığı "yeni" eşitsizlikleri kavramak için de bu eser önemli bir kaynak işlevi görebilir. Fakat yeni kentsel krizin ekonomik ve siyasal nedenlerine yoğunlaşmayan Florida'nın, sorunun kaynağına inmeden, oldukça yüzeysel çözüm önerilerinde bulunduğu da belirtmek zorundayız. Krize çare olması beklenen çözüm reçetesinin hangi koşullarda dikkate alınacağı ve krizin kaynağı olan yenilikçi ekonomiden nasıl bir çözüm yolu çıkarılacağı da kuşkulu duruyor. Diğer yandan Florida'nın kentsel krizin sebeplerinden ziyade sadece ayrıştırıcı sonuçlarıyla ilgilenmesi, kitabın başlığındaki "soylulaştırma, eşitsizlik ve kriz" kavramlarıyla beklentiye giren okuyucuyu hayal kırıklığına uğratabilir. Bu nedenle, küresel dönemdeki kentsel krizin nedenlerini anlama gayretinde olan bir okuyucunun, kentsel krizi "eleştirel" biçimde ele alan çalışmaları incelemesinde fayda vardır. Her şeye rağmen Florida, kitabın en başında temel derdinin krizden çıkış reçetesi hazırlamak olduğunu ve krizin nedenleri üstünde vakit kaybetmek istemediğini ima etmiştir. Bu nedenle eleştirel bir kent kuramcısı da olmayan Florida'nın emeğini göz ardı etmemek adına kitabın yöntemsel olarak bir tutarsızlık barındırmadığını belirtebiliriz.

Kaynakça | References

- Beauregard, R. (2017). Richard Florida 2017: The new urban crisis. How our cities are increasing inequality, deepening segregation, and failing the middle class - and what we can do about it. *International Journal of Urban and Regional Research*, 41(6), 1028-1029.
- Caldeira, T. (1996). Fortified enclaves: The new urban segregation. *Public Culture*, 8(2), 303-328.
- Florida, R. (2002). *The rise of the creative class*. New York: Basic Books.
- Florida, R. (2003). Cities and the creative class. *City & Community*, 2(1), 3-19.
- Florida, R. (2012). *The rise of the creative class-revisited*, New York: Basic Books.
- Florida, R. (2018). *Soylulaştırma, eşitsizlik ve seçkinler şehri ile gelen yeni kentsel kriz*. D. N. Özer (Çev.). İstanbul: Doğan Yayıncılık.
- May, T. (2017). Urban crisis: Bonfire of vanities to find opportunities in the ashes. *Urban Studies*, 54(9), 2189-2198.
- Sassen, S. (2000). Territory and territoriality in the global economy. *International Sociology*, 15(2), 372 -393.
- Weaver, T. (2017). Urban crisis: The genealogy of a concept, *Urban Studies*. 54(9), 2039-2055.